

SLIM SAMEN VOORUIT!

PROPOSITIE
REGIO DEAL
DRECHTSTEDEN-GORINCHEM

HOOFDSTUK 1 EUROPESE MOTOR IN DE MAAKINDUSTRIE, MAAR EEN ACHTERBLIJVENDE BREDE WELVAART

Langs de drukst bevaren rivieren van Europa vormt de regio Drechtsteden-Gorinchem letterlijk en figuurlijk het scharnierpunt tussen de Rotterdamse metropool en de Noordwest-Europese delta. Op het kruispunt van wegen, water en spoor is onze regio de zuidelijke toegangspoort tot de Randstad. Met meer dan 160.000 schepen die jaarlijks door onze wateren varen en onze befaamde maritieme industrie, levert onze regio een enorme waarde voor de BV Nederland.

De relatie met het water is diepgeworteld in het karakter van de regio. In onze regio wordt gewoond, geleerd, gewerkt en ontspannen op en naast het water. Nationaal Park De Biesbosch, de historische binnensteden, Unesco Werelderfgoed Kinderdijk, het eiland van Dordt, de dijken en dorpen langs de Merwede, Noord en Oude Maas vormen de thuishaven voor onze inwoners en ondernemers.

Europese motor in de maakindustrie

Een van de troeven van onze regio is dat we de Europese motor zijn voor innovatie, technologie en toepassingen in de maakindustrie. Het zijn onze mensen en bedrijven die dit elke dag weer voor elkaar boksen. Vanuit een sterke innovatiedrang, met hard werken, pragmatisme en een 'rauw randje'. Met startups, scale-ups, mkb en internationale topbedrijven als Van Oord, Boskalis, Fokker, Royal IHC, Bolidit, Oceanco en Damen Shipyards als drijvende kracht achter vernieuwende toepassingen en de werkgelegenheid van het gebied. Een kwart van onze beroepsbevolking werkt in de maakindustrie. Daar zijn we trots op en dat willen we zo houden. Om voor onze regio, voor Nederland en voor Europa innovaties te ontwikkelen en toe te passen. Zodat we oplossingen bieden voor opgaven op het gebied van gezondheid, water, circulariteit en klimaat.

De strategische autonomie van de maritieme maakindustrie is in het licht van de huidige mondiale situatie van groot belang voor zowel de Nederlandse economie alsook de veiligheid in Europa. In de Sectoragenda Maritieme Maakindustrie wordt onze regio

(h)erkend als een belangrijke internationale hotspot op het vlak van scheepsbouw en -ontwerp, waar extra investeringen nodig zijn. De concurrentie, vooral van de maakindustrie in lagelonenlanden, is moordend en maakt onze **economie kwetsbaar**. Dat heeft een negatief effect op het perspectief van onze inwoners en de leefbaarheid van onze regio. Om die concurrentie voor te blijven, banen te behouden en onze regio aantrekkelijker te maken zijn **onze mensen ons belangrijkste kapitaal**.

Brede welvaart onder druk

Onze hardwerkende inwoners houden onze economie draaiend. Toch zien we dat een toenemend deel van de mensen het **steeds lastiger** heeft. Dat raakt de kwaliteit van leven, wonen en werken. Dit blijkt niet alleen uit de regionale monitor Brede Welvaart; we zien dit direct in onze gemeenschappen, wijken en buurten. Onze inwoners maken zich zorgen over hun **bestaanszekerheid**. We zien een toenemende sociale onbalans, zeker in kwetsbare wijken in Dordrecht, Gorinchem en Zwijndrecht.

Het inkomen en opleidingsniveau in onze regio blijft achter ten opzichte van vergelijkbare regio's. We zien lage WOZ-waarden en te hoge cijfers op criminaliteit. Inwoners maken zich zorgen over hun **fysieke en mentale gezondheid**. Ze worden minder oud dan gemiddeld, zijn minder gezond en de kwaliteit van hun leefomgeving is lager dan gemiddeld in Nederland. Ze hebben al jaren te maken met slechte luchtkwaliteit en wonen vlak bij het spoor dat intensief

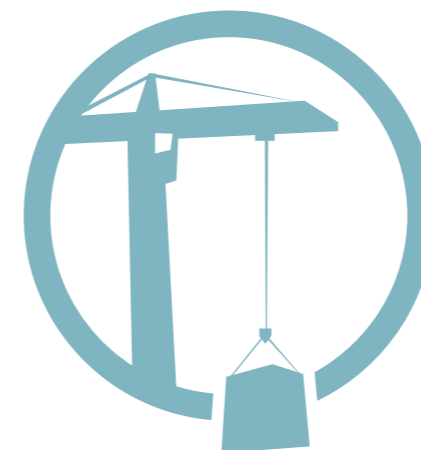
gebruikt wordt voor vervoer van gevaarlijke stoffen. Ook maken zij zich zorgen of zij als gevolg van klimaatverandering in de toekomst nog droge voeten hebben. Daarbovenop worden inwoners nu geconfronteerd met milieuschandalen als gevolg van **Chemours**. Delen van speeltuinen worden gesloten, (zwem)water is niet meer toegankelijk voor recreatie en het wordt afgeraden om zelf verbouwde groenten uit de moestuin te eten.

Kortom, de leefbaarheid in onze regio, de bestaanszekerheid en gezondheid van onze inwoners en de regionale economie staan onder druk. Deze neerwaartse spiraal moeten we krachtig doorbreken. Dat betekent dat een schep boven op de huidige inzet nodig is én dat we nieuwe manieren moeten verkennen om meer effect te hebben. Voor onze eigen inwoners, maar ook voor het verdienvermogen van Nederland en de strategische positie van Europa. Dat kunnen we niet alleen. **Daar hebben we deze Regio Deal keihard voor nodig.**

Partijen: een multi helix propositie

We hebben voor deze propositie de handen met veel enthousiasme ineengeslagen. Vanuit de bestaande samenwerking Drechtsteden-Gorinchem als robuuste basis zijn er in de afgelopen maanden vanuit alle hoeken nieuwe coalities gesmeed, tussen partners binnen de regio (zoals het Zero Emission Platform) én daarbuiten (zoals met de TU Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam). Dit proces hebben we bottom-up aangepakt: vanuit de energie en ideeën van onze partners. Met gezamenlijke werksessies en schrijfdagen zijn initiatieven en projectvoorstellen over de gemeente- en bedrijfsgrenzen heen verbonden en versterkt. De propositie leeft onder bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen. Dat heeft veel opgeleverd. Niet alleen in samenwerking en mooie projecten; er is veel energie vrijgekomen om met elkaar en met deze Regio Deal aan de slag te gaan voor maximale impact op het verbeteren van de kwaliteit van wonen, werken en leven voor onze inwoners.

We zijn er trots op dat we onze propositie indienen vanuit het Triple Helix Netwerk bestaande uit *overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen*.

“De triple helix-samenwerking in onze regio bloeit, onder het merk Smart Delta Drechtsteden. Deze samenwerking smaakt naar meer!”

Voortbouwen op en verbreden van het fundament van de vorige Regio Deal

Investeren in mensen. Goed leven in een maritieme topregio. Onder die titel sloten we in 2020 een eerste Regio Deal Drechtsteden-Gorinchem. Met de Rijksoverheid en provincie Zuid-Holland, maar vooral samen met heel veel betrokkenen in de regio hebben we hier de afgelopen drie jaar aan gewerkt. We hebben ons gericht op het verbeteren van de crisisbestendigheid van het gebied door een innovatieve economie te stimuleren en onderwijs en arbeidsmarkt beter te verbinden. En we hebben gewerkt aan de verbetering van onze omgeving, met focus op de oevers van de rivieren die door ons gebied stromen.

We hebben flinke stappen gezet en lopen op koers om de Regio Deal halverwege 2025 af te ronden. De Regio Deal heeft de samenwerking in onze regio versterkt. Gorinchem en de regio Drechtsteden hebben elkaar gevonden. De triple helix-samenwerking in onze regio bloeit, onder het merk Smart Delta Drechtsteden. Deze samenwerking smaakt naar meer!

Maar we zijn er nog niet. Onze regio staat nog altijd voor grote uitdagingen. We hebben ondervonden dat een Regio Deal een mooi instrument is om aan deze uitdagingen te werken en een impuls geeft aan projecten die anders moeilijk van de wal af komen. We werken daarom graag op die manier door. Tegelijkertijd kiezen we in deze propositie een nieuwe richting. Begin 2023 hebben we een analyse gemaakt van de brede welvaart in onze regio. Dit laat zien dat de gezondheid en bestaanszekerheid van de inwoners van onze regio onder druk staat. Ook heeft de kwaliteit van onze leefomgeving een stevige boost nodig. En op de snijvlakken van deze onderwerpen liggen grote uitdagingen. Hiermee slaan we een andere weg in met deze Regio Deal en gebruiken we de ervaringen en opgedane kennis uit de huidige deal om tot een nieuwe aanpak te komen, waarbij we nadrukkelijk ook de verbinding met de wetenschap hebben gezocht om gericht te kunnen leren en lessen beter te kunnen borgen. We houden de energie vast die is ontwikkeld en werken van daaruit door aan de problemen waar we nu voor staan.

HOOFDSTUK 2 EEN REGIO MET GROTE EN URGENTE OPGAVEN

Onze regio heeft al jaren te maken met een lage gemiddelde brede welvaart. We lopen (gemeten in 2014, 2018, 2020 en nog steeds) achter op de rest van Nederland. Dat is, gelet op de ligging van onze regio, opvallend: terwijl andere regio's vaak profiteren van hun ligging in de Randstad, staat het leven, wonen en werken van de inwoners in onze regio aan de rand van de Randstad onder druk.

Onderzoek van RaboResearch onderschrijft de achterblijvende brede welvaart in de regio: onze regio heeft vergelijkbare brede welvaartsproblematiek als de regio's Oost-Groningen en Zuid-Limburg¹.

Onze regio is ook divers. Dat betekent dat in het gebied verschil is in uitdagingen tussen wijken en tussen gemeenten. In onze regio hebben we extra zorgen over de stedelijke gebieden Dordrecht, Gorinchem en Zwijndrecht. Daar zien we een stapeling van de genoemde problemen. Zo is Dordrecht één van de dertien gemeenten in Nederland waar de brede welvaartsscore het allerlaagst is – niet voor niets is Dordt West aangewezen als gebied binnen het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) – en hoort ook Zwijndrecht bij de 50 slechtst scorende gemeenten in Nederland.

Wij maken ons in de regio – als geheel en in specifieke gebieden – dus met reden zorgen over ontwikkelingen die de kwaliteit van wonen, werken en leven van onze inwoners negatief beïnvloeden.

Met deze Regio Deal willen we dat tij keren. Voor onze huidige én toekomstige inwoners. Zoals het staat verwoord in de Groeiagenda Smart Delta Drechtsteden: onze ultieme opgave is het verbeteren van de leef- en werkomstandigheden van alle inwoners van de regio. Hieronder maken we concreet wat de opgave in onze regio is: vanuit de huidige situatie naar wat we willen bereiken en wat dat betekent voor de inzet in onze Regio Deal.

Onze inwoners zijn minder financieel gezond en welvarend

Onze inwoners werken hard: de regio scoort in de bovenste 10% van regio's met de hoogste arbeidsduur per week². Dit betekent echter niet dat onze mensen aan het einde van de maand de eindjes aan elkaar kunnen knopen. Met name in de stedelijke gebieden van Gorinchem (20,8%), Zwijndrecht (19,3%) en Dordrecht (20,5%) hebben veel van onze inwoners van 18 jaar en ouder moeite met rondkomen³. Ook het mediaan besteedbaar inkomen en het BBP per inwoner in de regio zijn fors lager dan landelijk gemiddeld⁴. We maken ons daarom zorgen over een toename van de groep 'werkende armen'. In de stedelijke gebieden van Dordrecht, Zwijndrecht en Gorinchem zien we bovendien dat de sociaaleconomische status van inwoners lager is dan in de rest van Nederland⁵. **Met de Regio Deal zetten we daarom in op het vergroten van de bestaanszekerheid en kanselijkheid van onze inwoners.**

1 RaboResearch, Vijf typen Nederlandse regio's als aanknopingspunt voor regionaal welvaartsbeleid, 2023
2 CBS, Monitor Brede Welvaart, indicator Menselijk kapitaal (Corop-niveau Zuidoost-Zuid-Holland)
3 GGD, CBS & RIVM, Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen
4 CBS, Monitor Brede Welvaart, indicator Materiële welvaart
5 CBS, Sociaaleconomische status

Het is slecht gesteld met de gezondheid van onze inwoners⁶

Onze inwoners ervaren een slechtere gezondheid dan landelijk gemiddeld. De levensverwachting van inwoners van Sliedrecht, Dordrecht, Gorinchem, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam behoort tot de laagste in Nederland zo blijkt uit de CBS Monitor Brede Welvaart. Inwoners in onze regio worden blootgesteld aan veel meer stikstofdioxide en fijnstof dan elders. Slechts 44,8% van de inwoners beweegt voldoende – dat cijfer ligt maar liefst 6% lager dan het landelijk gemiddelde. Meer dan de helft van onze inwoners heeft dan ook te maken met overgewicht (53,5%); dit is fors meer dan landelijk gemiddeld (49,4%). Dit leidt tot toename van COPD, diabetes en hartziekten.

Als gevolg hiervan gebruiken inwoners van onze regio meer zorg dan gemiddeld in Nederland. Dat geldt voor huisartsenzorg, wijkverpleging en farmaceutische zorg. De sterk stijgende demografische druk heeft eveneens gevolgen voor het zorgaanbod, de toegankelijkheid van zorg voor de (vergrijzende) populatie en daarmee hun gezondheid en welzijn. **Met de Regio Deal zetten we daarom in op verbetering van de gezondheid en vitaliteit van onze inwoners.**

De kwaliteit van onze woon- en leefomgeving staat onder druk

Er is relatief weinig groenblauwe ruimte per inwoner in vergelijking met andere regio's⁷ en de ruimte die er wél is staat op verschillende vlakken onder druk⁸. Groenblauwe ruimte in de stad en in de omgeving is nodig om hittestress te voorkomen en neerslag tijdens piekbuien af te voeren, zodat het stedelijk en landelijk gebied droge voeten houdt. Zeker in een delta als de onze brengt dit serieuze risico's met zich mee. Daarnaast biedt het plek voor recreatie, maar ook daar hebben we grote uitdagingen, niet in de laatste plaats door de lozing van giftige stoffen door Chemours. Het grondwater en de bodem zijn ernstig vervuild. De natuurgebieden zijn bovendien moeilijk bereikbaar vanuit het stedelijk gebied en slecht met elkaar verbonden. De doorvoerfunctie en de grote infrastructuurknopen zorgen voor geluidshinder en hoge emissies van fijnstof: de regio behoort tot de slechtste 15% van regio's met betrekking tot fijnstofemissies⁹. Deze uitstoot wordt mede veroorzaakt door de langste files van Nederland op de A15, de A16 en de A27 en transport van binnenvaartschepen op de drukste bevaarbare route van Noordwest-Europa¹⁰. De files leiden tot ontevredenheid bij inwoners over hun woon- en werkomgeving¹¹ en verslechteren ons vestigingsklimaat. **Met de Regio Deal zetten we in op verbetering van onze woon- en leefomgeving: de kwaliteit van verbindingen, de lucht, water en natuur voor onze inwoners.**

6 Cijfers uit deze paragraaf zijn gebaseerd op het CBS, Monitor Brede Welvaart, indicator Gezondheid en indicator Milieu
7 CBS, Monitor Brede Welvaart, indicator Milieu
8 CBS, Monitor Brede Welvaart, indicator Milieu
9 CBS, Monitor Brede Welvaart, indicator Milieu (Corop-niveau Zuidoost-Zuid-Holland)
10 Regionale Klimaatmonitor; CBS, Monitor Brede Welvaart, indicator Milieu
11 CBS, Monitor Brede Welvaart, indicator Arbeid en vrije tijd
12 Cijfers UWV
13 CBS, Monitor Brede Welvaart, indicator Arbeid en vrije tijd
14 Demografische druk geeft de verhouding aan tussen de som van het aantal personen van 0-19 jaar en 65 jaar of ouder en de personen in de zogenaamde 'productieve leeftijdsgroep' van 20-64 jaar. Het cijfer van de demografische druk geeft inzicht in de verhouding tussen het niet-werkende deel van de bevolking en het werkende deel van de bevolking (CBS).

Onze economie is kwetsbaar vanwege concurrentie en een mismatch op de arbeidsmarkt

Ons toegepaste innovatiecluster is een belangrijke troef van onze regionale economie, maar staat voor de opgave om enerzijds te verduurzamen en anderzijds banen en bedrijvigheid voor de regio te behouden. Dat vraagt om nieuwe manieren van werken, denken en waarde creëren. Ondertussen is de concurrentie vanuit lagelonenlanden met minder milieuwetgeving moordend en is er sprake van een enorme krapte en toenemende 'mismatch' op de arbeidsmarkt¹². Er is in onze regio grote behoefte aan personeel in de bouw- en installatietechniek, de industrie en in de zorg. Dat vraagt om omscholing en het beter benutten van het arbeidspotentieel dat we hebben.

“Hoe zorgen we ervoor dat deze mensen 'fit' en toekomstbestendig blijven voor de veranderende arbeidsmarkt?”...

Onze arbeidsmarktpopulatie kent relatief veel praktisch opgeleiden¹³. Dit zijn enorm waardevolle krachten, maar hoe zorgen we ervoor dat deze mensen 'fit' en toekomstbestendig blijven voor de veranderende arbeidsmarkt? En hoe halen we ook voldoende theoretisch opgeleid talent naar onze regio? De poule waaruit we die mensen moeten halen wordt steeds kleiner, omdat het aandeel werkenden naar verhouding afneemt. De demografische druk ligt in onze regio hoger dan landelijk gemiddeld en stijgt ook de komende jaren verder, van 75,8% in 2023 naar 92% in 2040¹⁴.

Met de Regio Deal zetten we in op een innovatieve economie met een veerkrachtige arbeidsmarkt voor onze inwoners en bedrijven.

De opgave die hieruit volgt, de leef-, woon- en werkomstandigheden van onze inwoners te verbeteren, is integraal. Het verbeteren van de gezondheid en bestaanszekerheid van onze inwoners is nauw verbonden met het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving en de ontwikkeling van een duurzamere en innovatieve economie.

HOOFDSTUK 3 ONZE REGIONALE AANPAK VOOR EEN FLINKE IMPULS OP ONZE BREDE WELVAART

Onze regionale opgave vraagt om een samenhangende aanpak waarmee we een gerichte impuls kunnen realiseren op de leef-, woon-, en werkomstandigheden van inwoners in ons gebied.

Met de middelen en doorlooptijd van een Regio Deal 5e tranche kunnen we uiteraard niet de gehele achterstand op brede welvaart wegwerken. Deze Regio Deal-aanvraag richt zich daarom bewust op de brede welvaartsindicatoren die het meest prangend zijn voor onze inwoners: bestaanszekerheid, gezondheid, de kwaliteit van de leefomgeving en een innovatieve, toekomstbestendige economie. Deze Regio Deal-aanvraag is een belangrijk vliegwiel om op die indicatoren meer impact te maken. Vanuit een aanpak die bestaat uit drie pijlers realiseren we een verbetering op elk van deze brede welvaartsindicatoren.

1. De bestaanszekerheid en kansengelijkheid van onze inwoners.
2. Gezonde en verbonden oevers én inwoners.
3. Toegepaste innovatie voor een duurzame delta.

Deze drie pijlers staan niet op zichzelf. Ze staan in verbinding met elkaar én versterken elkaar. Vitale inwoners met een goede uitgangspositie op de arbeidsmarkt zijn essentieel voor ons

bedrijfsleven om voorop te lopen in het toepassen van technische en sociale innovaties op onze klimaat-, circulaire-, en wateropgaven. We gebruiken deze innovaties ook om de kwaliteit van lucht, water en natuur in onze leefomgeving te verbeteren. Zo zorgen we voor een aantrekkelijker gebied voor onze inwoners om in te wonen, werken en recreëren en meer verbondenheid onderling door ruimte voor ontmoeting. Dat heeft weer positieve effecten op het welzijn en de gezondheid van onze inwoners en ondernemers en op het vestigingsklimaat van de regio. Dit betekent dat inspanningen en resultaten van projecten binnen de ene pijler ook positieve neveneffecten hebben op de andere pijler.

Per pijler werken we uit wat onze aanpak en focus is, op wie dit gericht is, wat dit voor hen oplevert en hoe de inzet bijdraagt aan landelijke doelstellingen. Achter elke pijler hebben we clusters van projecten klaarstaan (en de benodigde capaciteit en cofinanciering) waarmee we snel van start kunnen om samen met het Rijk de doelen te realiseren.

1. Vergroten kansengelijkheid in kwetsbare wijken

Veel inwoners in Drechtsteden-Gorinchem hebben een slechtere bestaanszekerheid en gezondheid dan gemiddeld. Met de Regio Deal willen we hun uitgangspositie verbeteren om mee te kunnen doen in de samenleving. We zorgen met deze Regio Deal dat onze inwoners perspectief op werk hebben, er meer opleidingsmogelijkheden zijn en sociale en maatschappelijke innovaties in de wijk. Dat doen we met projecten die de mismatch op de arbeidsmarkt verkleinen, door opleidingen en vaardigheidstrainingen te bieden voor een leven lang ontwikkelen en door in kwetsbare wijken aan de slag te gaan met sociale innovaties en maatschappelijk initiatief op onderwijs, werk, wonen en de leefomgeving. Om zo bij te dragen aan wijkontwikkeling, kansengelijkheid en onderlinge verbinding. Binnen deze pijler richten we ons specifiek op inwoners in kwetsbare wijken,

werkzoekenden, werkenden die willen omscholen en jongeren die de arbeidsmarkt op gaan. Via een gerichte inzet vanuit de Regio Deal zorgen we dat onze inwoners nu en later duurzaam klaar zijn voor de toekomst. We werken concreet aan resultaten die impact hebben op de volgende doelen:

(a) De mismatch op de arbeidsmarkt verkleinen.

Onze projecten zijn gericht op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en de instroom en doorstroom van medewerkers. We zetten projecten op om inwoners van opleiding naar werk, van werk naar werk en van een afstand tot de arbeidsmarkt naar werk te krijgen. Daarbij hebben we specifiek aandacht voor banen in de klimaat-, grondstoffen-, en energietransitie. Zo werken gemeenten, Da Vinci College, de Duurzaamheidsfabriek, de Beroepentuin en aannemers samen in het Wijkproject energietransitie en werkgelegenheid. Inwoners krijgen de kans hun talenten te ontdekken en ontwikkelen via een leerwerktraject. Dit wordt afgerond met een erkende mbo-praktijkverklaring, waarna zij bij een aannemersbedrijf in de energietransitie, aan de slag kunnen en door kunnen leren.

(b) Inwoners meer mogelijkheden bieden een leven lang te ontwikkelen.

Dit realiseren we door de beweging die we hebben ingezet met de lopende Regio Deal, door te ontwikkelen. Met onze projecten creëren we een stevige infrastructuur voor ontwikkeling en scholing voor werkenden en werkzoekenden. We hebben in het bijzonder aandacht voor het betrekken van het midden- en kleinbedrijf en richten ons op technische (vak)opleidingen. Samen met partners als Fokker, Hoger Onderwijs Drechtsteden en i_Lab realiseren we een High Tech Campus, breiden we het aanbod Associate Degrees uit en zorgen we voor een stevig aanbod van gerichte vaardigheidstrainingen.

(c) De kansengelijkheid in kwetsbare wijken vergroten.

Dordrecht, Zwijndrecht en Gorinchem hebben kwetsbare wijken waarin inwoners te maken hebben met een stapeling van achterstanden. Zij hebben daarmee niet dezelfde kansen als anderen. Daar willen we wat aan doen op het vlak van onderwijs, werk, wonen en de leefomgeving. Op dit moment doen we waardevolle ervaring op met het Nationaal Programma Dordrecht-West. Met de Regio Deal zetten we lessen van die aanpak gericht in op andere kwetsbare wijken in de regio. Daarmee vergroten we de kansengelijkheid. De aanpak geven we samen vorm met ondernemers, inwoners, woningcorporaties, politie, de Sociale Dienst Drechtsteden en wijkteams. Voorbeeldprojecten zijn de Inwoner-innovatielabs van Career Boost (onderdeel van Hogeschool Drechtsteden) en Spring (een consortium van Erasmus Universiteit, Erasmus MC, TU Delft en Hogeschool Rotterdam). In deze labs werken we met inwoners samen aan vraagstukken over gezondheid, leefstijl en leefomgeving in de wijk. Dankzij de verbinding met de wetenschap en uitwisseling met het NPLV Dordt-West kunnen we op basis van monitoring best practise interventies ontwikkelen die ook voor kwetsbare wijken elders in onze regio en Nederland relevant zijn.

Onze aanpak versterkt het ingezette Rijksbeleid. We bouwen de ingezette lijn van het NPLV, om kwetsbare wijken een impuls te geven verder uit naar andere wijken in onze regio. We geven met onze projecten concrete invulling aan beleid van het ministerie van SZW om duurzame inzetbaarheid en leven lang ontwikkelen te stimuleren en werkenden met een kwetsbare arbeidsmarktpositie aan het werk te helpen en te houden. In lijn met het beleid van het ministerie van OCW zorgen we voor opleidingsaanbod in co-creatie tussen bedrijfsleven en onderwijsinstellingen. Ook geven we hiermee invulling aan de Groeiagenda van provincie Zuid-Holland.

2. Gezonde en verbonden oevers én inwoners.

De natuur en het water zijn in deze regio kwetsbaarder dan in de rest van Nederland: zowel de kwaliteit van de natuur als de verbinding daartussen is onvoldoende. Door de lozingen van Chemours staat de natuur nog eens extra onder druk. De oplossing voor dit milieuschandaal kent zijn eigen traject, maar met de Regio Deal pogen we wél wat te doen aan het verbeteren van de leefomgeving. We transformeren de oevers van een hindernis naar een verbonden netwerk van natuur, recreatiegebied en groene ontsluiting van onze regio. Door de oevers groen, gezond en verbonden te maken, is de leefomgeving klaar voor het veranderende klimaat en stimuleren wij huidige en toekomstige generaties om gezondere leefstijlkeuzes te maken en creëren we ruimte voor ontmoeting. We werken concreet aan resultaten die impact hebben op de volgende doelen:

(a) De verbondenheid en verblijfswaarde van oevers en natuurgebieden verbeteren. Met de aanleg van recreatieve groenblauwe verbindingen langs en vanuit de rivieren, door het stedelijk gebied naar het achterland en richting de groene kerngebieden, zijn we in staat om belangrijke ruimtelijke uitdagingen op integrale wijze in ons deltagebied het hoofd te bieden. Dat geeft een impuls aan de natuur- en waterkwaliteit in onze regio en nodigt uit om erin te bewegen en de natuur te beleven. Als gemeenten en waterschappen hebben we vanuit één verbindende visie diverse initiatieven klaarliggen om hiermee aan de slag te gaan. *Een concreet voorbeeld is het project Groenblauwe dooradering Drechtsteden: de ontwikkeling van een groen stedelijk netwerk dat woon-, werk- en recreatielocaties met elkaar verbindt en te voet en per fiets toegankelijk maakt. Gemeenten, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid en diverse bedrijven werken hierbij samen.*

(b) De kwaliteit van onze lucht, water en natuur verbeteren. Om de kwaliteit van de natuur en het water in de regio te versterken, werken we vanuit de Regio Deal met waterschap, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen (Erasmus Universiteit Rotterdam, TU Delft, Resilient Delta) aan technische en sociale innovaties die een positieve impact hebben op klimaat(adaptatie), gezondheid, biodiversiteit, duurzaamheid, circulariteit, (water)veiligheid en energie. *Zo werken partijen in het project De Waterkraan aan het verbeteren van de waterkwaliteit, het voorkomen van wateroverlast en het vergroten van de biodiversiteit in de Nieuwe Dordtse Biesbosch.*

(c) De gezondheid van onze inwoners verbeteren. Mensen zijn in beginsel zelf verantwoordelijk voor hun gezondheidskeuzes. Maar niet iedereen heeft altijd de mogelijkheid om gezonde keuzes te maken. We willen deze mogelijkheid vergroten en stimuleren maatschappelijk initiatief. *Samen met Energiek Dordt, FC Dordrecht, het Albert Schweitzer Ziekenhuis, Resilient Delta en Hoger Onderwijs Drechtsteden zetten we projecten op die oplossingen bieden voor vitaliteitsvraagstukken als een rookvrije generatie, het verbreden van de preventieaanpak naar mentale gezondheid en sport en beweging. Bovendien zorgen we voor een omgeving die dit faciliteert met voorzieningen en bestemmingen op loop- en fietsafstand, verbonden met goede loop- en fietsroutes, gebaseerd op het STOMP ¹⁵-principe.*

¹⁵ STOMP is een ordeningsprincipe waarmee prioriteit wordt gegeven aan meer duurzame vormen van mobiliteit (lopen, fietsen en OV) en minder prioriteit aan minder duurzame mobiliteitsvormen (zoals de auto). De volgorde is (1) stappen, (2) trappen, (3) openbaar vervoer, (4) Mobility as a Service, en (5) Privéauto

Onze aanpak levert een belangrijke bijdrage aan urgente landelijke opgaven. Aan ons de opgave om binnen de NOVEX Zuidelijke Randstad naast woningbouw en spoor ook invulling te geven aan groene kwaliteit en inrichting van de gebiedsontwikkelingen. Én aan de doelstellingen op het vlak van klimaatadaptatie, waterkwaliteit, verduurzaming en natuurkwaliteit. We geven ook concreet invulling aan het Gezond en Actief Leven Akkoord en het Preventieakkoord. Tot slot sluit onze aanpak aan bij provinciaal beleid op deze thema's en de City Deal.

3. Toegepaste innovatie voor een duurzame delta

Met deze pijler zetten wij betekenisvolle stappen in de transitie richting een schone, duurzame en circulaire economie. De regio, gekenmerkt door haar (maritieme) maakindustrie, gaat vol voor zero emission en oplossingen voor onze klimaat-, water-, en circulaire opgaven. Daarvoor is het nodig om praktisch en technisch opgeleiden naar onze regio te trekken, ze te binden en te zorgen dat ze een zo goed mogelijk arbeidsmarktperspectief hebben. Om de transitie – en de daarvoor benodigde systeemverandering – door te kunnen maken, is een goede infrastructuur voor innovatie en samenwerking cruciaal. Het fysiek samenbrengen van studenten, startups en bedrijfsleven vormt de motor voor toegepaste innovatie en de regionale kenniseconomie. We bouwen daarom aan een florerend ecosysteem, waarin we samen in concrete projecten leren hoe we fossiele grondstoffen kunnen uitfasen met behoud van duurzame businessmodellen, hoe we naast economische waarde ook ecologische en sociale waarde tot stand brengen en hoe we mensen zo snel mogelijk naar ander werk kunnen brengen. We werken concreet aan resultaten die impact hebben op de volgende doelen:

(a) De binnenvaart, waterbouw en vervoer verduurzamen. Samen met onze maakindustrie ontwikkelen we innovaties en passen deze toe om de kwaliteit van onze leefomgeving te versterken en een bijdrage te leveren aan onze klimaatdoelstellingen. Concreet projecten in ons Regio Deal-portfolio zetten in op de ontwikkeling

van waterstof- en methanol aangedreven schepen en duurzame last mile delivery. Onze bijdrage aan de transitie naar zero emission binnenvaartschepen zorgt bij 160.000 passerende schepen per jaar voor een flinke emissiereductie. *Dit doen we vanuit het Zero Emission Platform, waar meer dan 100 bedrijven (o.a. Refit Alliantie, ZEDhub, Logistiek Centrum Gorinchem, GKN Fokker, Oceanco) in verschillende toepassingsgebieden aan deelnemen.*

(b) Florerend ecosysteem voor ondernemerschap, vaklieden en talenten. Onze regio wil excelleren in de ontwikkeling en toepassing van nieuwe technologie. Daar is een intensieve samenwerking tussen bedrijven, onderwijs en overheid voor nodig, zodat vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter aansluiten en jongeren en vaklieden worden voorbereid op technieken van de toekomst. Met de Regio Deal geven we dit ecosysteem een boost. *Vanuit gerichte projecten versterken we het duurzaam ondernemerschap in onze regio, verbinden we bedrijven, opleidingen en stageplaatsen en helpen we bedrijven én gemeenten om sociale en ecologische impact te maken. Dat doen we samen met partners als IKG, I_Lab, ZERA, Stichting Maatschappelijk Betrokken Ondernemen en anderen.*

De toepassing van innovaties die resulteert uit onze aanpak op deze pijler, levert een directe bijdrage aan de klimaatdoelstelling om in 2030 60% CO₂-reductie te realiseren. Daarnaast draagt het bij aan het Schone Lucht Akkoord dat is afgesloten tussen Rijk, provincies en een groot aantal gemeenten (waaronder Dordrecht) om een gezondheidswinst van minimaal 50% te realiseren in 2030 t.o.v. 2016.

“Samen met onze maakindustrie ontwikkelen we innovaties en passen deze toe om de kwaliteit van onze leefomgeving te versterken en een bijdrage te leveren aan onze klimaatdoelstellingen.”

Overzicht pijlers en doelen

“Onze regio wil excelleren in de ontwikkeling en toepassing van nieuwe technologie. Daar is een intensieve samenwerking tussen bedrijven, onderwijs en overheid voor nodig, zodat vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter aansluiten en jongeren en vaklieden worden voorbereid op technieken van de toekomst. Met de Regio Deal geven we dit ecosysteem een boost.”

HOOFDSTUK 4 MEER DAN DE SOM DER DELEN: HOE WIJ ONS ORGANISEREN

Het Triple Helix Network

De eindverantwoordelijkheid van de Regio Deal ligt bij het Triple Helix Network. Dit is samengesteld uit bestuurlijke vertegenwoordigers vanuit de overheden, het bedrijfsleven, maatschappelijke partners en onderwijs- en kennisinstellingen. Het netwerk fungeert als stuurgroep en beslist namens alle partijen om middelen uit de rijksbijdrage toe te kennen aan projecten, hiermee te sturen op prestaties, hierop te monitoren en de verantwoording naar het Rijk te organiseren.

Deze propositie is nadrukkelijk ontwikkeld én ingediend door het Triple Helix Network. Daarbij maken we gebruik van de mogelijkheid in de vijfde tranche om ook private cofinanciering mee te nemen. Door een groot aantal projecten samen met onze triple helix partners te ontwikkelen en straks te gaan uitvoeren, zorgen we voor brede én langdurige betrokkenheid van niet-overheidspartijen bij de Regio (Deal). De governance sluit hierop aan.

Programmabureau Regio Deal

Een programmabureau voor de Regio Deal ondersteunt het Triple Helix Network. Dit staat onder leiding van een programmamanager vanuit de overheden. In het bureau zijn de verschillende pijlercoördinatoren ondergebracht. Het programmabureau heeft voldoende capaciteit en kwaliteit om komende jaren intensief met alle regionale partners en het Rijk op te trekken en de realisatie van de Regio Deal voortvarend ter hand te nemen. Ook voor de bedrijfsvoeringsaspecten (financiële en juridische zaken) is adequate capaciteit beschikbaar. We bouwen hiermee voort op de ervaring die we met de lopende Regio Deal hebben opgedaan, zodat we efficiënt en effectief te werk kunnen gaan.

Ons projectportfolio

Onder deze propositie ligt een stevig projectportfolio dat ter besluitvorming aan het Triple Helix Network is voorgelegd. De thematiek van de propositie én de projecten zijn van onderop tot stand gekomen in werksessies met betrokken gemeenten, waterschappen, provincie Zuid-Holland, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Alle projecten zijn gemeentegrens overstijgend (gericht op regionale impact) en ingediend door meerdere partners (draagt bij aan versterking van de multi helix samenwerking). De projecten zijn getoetst op hun bijdrage aan relevant Rijks- en provinciaal beleid, beschikbare dekking bij de cofinanciers, en de fase van uitwerking (dit laatste zodat het project snel van start kan en binnen de looptijd van de Regio Deal kan worden afgerond). Oftewel: regio Drechtsteden-Gorinchem kan vliegend uit de startblokken!

“Deze propositie is nadrukkelijk ontwikkeld én ingediend door het Triple Helix Network. Daarbij maken we gebruik van de mogelijkheid in de vijfde tranche om ook private cofinanciering mee te nemen.”

Regionale multi helix Leergang én leren van andere regio's

Onze samenwerking versterken we door in een multi helix leergang met elkaar te leren over wat (niet) werkt en wat we van elkaar nodig hebben om de sociale, ruimtelijke en economische transitie te maken waar we met deze Regio Deal een impuls aan willen geven. We staan als multi helix stil bij de dilemma's die deze transitie met zich meebrengen. Hoe gaan we bijvoorbeeld om met exnovatie en het verlies dat daarmee voor partners gepaard gaat (*het ontdoen van bestaande verouderde praktijken*)? Of als we in 2050 circulair willen zijn, wat vraagt dat dan nu aan keuzes (backcasting) die we als politiek en bedrijfsleven te maken hebben? In de leergang verknoepen we innoveren, leren en beter worden in het samen aanpakken van de grote maatschappelijke opgaven. We krijgen inzicht in elkaars wereld, blikveld en taal én creëren synergie door te bouwen aan gezamenlijk handelingsperspectief. Deze inzichten en lessen kunnen we direct in de uitvoering van projecten benutten én de duurzame samenwerking in de regio er door versterken. Deze leergang betekent dat we tijdens de looptijd van de Regio Deal inzetten op **praktijkleren**, waardoor we snel en tijdig kunnen bijsturen. De leergang zetten we samen op vanuit Da Vinci College, Hoger Onderwijs Drechtsteden, Resilient Delta en de Economic Development Board Drechtsteden.

Vanzelfsprekend zullen wij actief deelnemen in de Werkplaats Regio Deals die de provincie gaat inrichten om kennis en ervaring over de Regio Deals in Zuid-Holland te delen, waardoor de effectiviteit van deals en implementatie van maatregelen in de deals wordt versterkt. Zo wordt het lerend vermogen vergroot en worden kostbare euro's voor inwoners en maatschappelijke partners beter besteed. Ook zoeken we uitwisseling met Regio Deals elders in Nederland die op vergelijkbare thematiek als wij inzetten.

Betrokkenheid bewoners, ondernemers en volksvertegenwoordigers

Bewoners en ondernemers worden op een actieve manier betrokken binnen alle pijlers. Het sociale karakter van deze Regio Deal-aanvraag maakt dat inwoners centraal staan. Zij worden betrokken bij de projecten die zijn gericht op het verbeteren van hun woon-, leef-, en werkomgeving. Zoals met Energiek Dordt en het Albert Schweitzer Ziekenhuis, waar het gaat om maatschappelijke participatie en sociale innovatie. We benutten de kennis en ervaring van onze partners (zoals de Erasmus Universiteit) over het vormgeven van participatie in en communicatie over onze projecten. Ook ondernemers spelen een grote rol in deze Regio Deal. Zij zijn actief betrokken, bijvoorbeeld bij de aanpak van de oevers, het vestigingsklimaat en de mismatch op de arbeidsmarkt. Volksvertegenwoordigers zijn actief betrokken in de ontwikkeling van deze propositie en blijven dat gedurende de looptijd van de Regio Deal, onder meer via onze regiobijeenkomsten.

HOOFDSTUK 5 FINANCIËN

Rijksbijdrage van €36.687.550

In totaal liggen er plannen voor een periode van 2024 – 2028 met een totale begroting van circa €154.066.280. Bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en overheden zijn bereid een bedrag van € 117.378.730 te investeren, onder voorbehoud van toekenning van de Regio Deal 5e tranche. De rest van het totale budget wordt gevraagd vanuit de Regio Deal envelop: €36.687.550. Deze rijksbijdrage zorgt voor integrale plannen voor de verbetering van de brede welvaart, een versnelling en opschaling van projecten en borgt de versterkte samenwerking. De inzet van middelen is evenwichtig verdeeld over de drie pijlers.

De voorlopige begroting ziet er als volgt uit:

Pijler	Totaalbudget (100%)	Som van bijdrage regionale partners	Som van cofinanciering Rijksoverheid
1	€56.525.000	€44.798.000	€11.727.000
2	€32.964.780	€20.080.730	€12.884.050
3	€64.051.500	€51.975.000	€12.076.500
Regionale leergang	€525.000	€525.000	-
Eindtotaal	€154.066.280	€117.378.730	€36.687.550

Per pijler hebben we een uitgewerkt projectportfolio waarin de cofinanciering is geborgd. Als triple helix partners dragen we deels financieel en deels 'in natura' bij, bijvoorbeeld via het beschikbaar stellen van fysieke ruimtes, projectleiding en expertise. De exacte bijdragen van de verschillende partijen kunnen definitief worden bepaald zodra er toekenning vanuit het ministerie van BZK is en de plannen verder kunnen worden uitgewerkt in overleg met het ministerie.

De Regio Deal als doelmatige en doeltreffende versneller met langjarige impact

We hebben in de lopende Regio Deal waardevolle inzichten opgedaan over sturing en effectieve en doelmatige uitvoering. De lessen die we hieruit trekken, zijn uitvoerig besproken met het Rijk en met onze triple helix partners en nemen we nadrukkelijk mee in deze nieuwe aanvraag:

1. Scherp geformuleerde doelstellingen, vanuit een samenhangende opgaveboom.

Om zicht te houden op de doelmatigheid van de bestedingen in deze Regio Deal werken we onze propositie en projectportfolio uit via de methodiek opgavegericht programmeren naar een opgaveboom met doelen en resultaten die SMART zijn. De basis ligt er al, in de dealmakingsfase met het Rijk maken we dit concreet. De opgaveboom maakt vanuit samenhang inzichtelijk welke projecten en investeringen bijdragen aan welke resultaten en doelen en de gewenste effecten op brede welvaart.

2. Gelijk van start.

We hebben in de propositiefase al uitgebreid de tijd genomen voor het uitwerken van projecten. Zo weten we zeker dat er straks een Regio Deal ligt die uitvoerbaar is qua capaciteit, middelen en planning. We zorgen voor een structureel vervolg na de tijdelijke impuls van de Regio Deal. Het projectportfolio is hierop getoetst.

3. Monitoring én leren vanaf het begin.

Ook op het gebied van monitoring en leren zetten we stappen. De uitvoering, monitoring en verantwoording van onze programmatische aanpak wordt belegd in langdurige programma's met bijbehorende financiering. Onze doelen en resultaten koppelen we aan kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren op het niveau van outcome en output.

Daarmee krijgen we goed zicht of we de goede dingen doen (hebben de projecten de gewenste effecten) en of we de dingen goed doen (doen we ook wat is afgesproken). In onze leergang verrijken we onze monitoring vanuit praktijkervaringen. Ons Triple Helix Netwerk benutten we voor reflexieve monitoring: we voeren periodiek het strategische gesprek over de ambitie van onze regio, wat we leren vanuit de inzet van de projecten en waar we op moeten bijsturen. De financiële verantwoording volgt de monitoringslijn en is belegd bij de regiokassier van de gemeente Dordrecht. Het Onderzoekscentrum Drechtsteden heeft ervaring opgedaan met monitoring van de lopende Regio Deal. Dit onderzoekscentrum zetten we ook in voor de nieuwe deal.

4. Duurzame inzet van middelen.

De projecten krijgen zoals gezegd een duurzaam vervolg. De pijler over bestaanszekerheid wordt nadrukkelijk verbonden aan het NPLV-programma in Dordt West. De vliegwielen- en spillover-effecten zorgen ervoor dat ook de rest van de regio van de geleerde lessen en geïnvesteerde middelen blijft profiteren. Voor de innovatiepijler geldt dat door de Regio Deal-middelen te investeren in sterke consortia en innovatieve clusters, de samenwerking structureel van aard wordt. Hierdoor blijft de positieve energie behouden die ontstaan is in het proces tot deze propositie. Daarnaast kan in de toekomst gebruik worden gemaakt van Europese stimuleringsregelingen om de ingezette lijn te borgen. Voor de projecten uit de pijler over gezonde en verbonden oevers en inwoners geldt dat er met deze Regio Deal een proces in gang wordt gezet met een groot hefboomeffect. Hierdoor volgen veel investeringen in ruimtelijke ontwikkelingen, waar diverse partijen aan bijdragen.

“Zo weten we zeker dat er straks een Regio Deal ligt die uitvoerbaar is qua capaciteit, middelen en planning.”

